

Red Series
Tobacco Prevention and Tobacco Control
Številka 16

Izboljšanje varovanja mladih in potrošnikov z revizijo Direktive o tobačnih izdelkih 2001/37/EK

Avtorji:

Dr. Katrin Schaller
Dipl.biol. Sarah Kahnert
Nick K. Schneider
Dr. Urmila Nair
Dr. Martina Pötsche-Langer

V sodelovanju z:

prof. Dr. Dr. Heinz Walter Thielman
Član Senata komisije za Preiskave zdravstvenih
tveganj, ki jih povzročajo kemijske sestavine v
delovnem okolju¹

Deutsches Krebsforschungszentrum, Heidelberg, Nemčija

Predgovor

Vsaka vlada je po prevzemu oblasti in odgovornosti za javno zdravje dolžna ustvariti okolje, ki vzpodbuja kadilce k prenehanju kajenja in preprečuje širjenje kajenja zlasti med mladimi. Da bi takšno okolje lahko ustvarili, je potrebno uvesti določene predpise. Vsako leto v Evropski uniji za posledicami kajenja umre več kot 650 000 ljudi.

Nemški center za raziskovanje raka v več publikacijah poudarja potrebo po zakonski ureditvi tobačnih izdelkov, podobnega mnenja so tudi mednarodno znane institucije - Svetovna zdravstvena organizacija v Ženevi in harvardska Šola za javno zdravje v Bostonu. Tudi Evropski parlament je ocenil trenutno situacijo v Evropi kot neustrezno in zahteval revizijo Direktive o tobačnih izdelkih (Direktiva 2001/37/ES).

¹ Investigation of Health Hazards of Chemical Compounds in the Work Area.

Projekt »NVO varujejo naše zdravje« delno financira Evropska unija in sicer iz Evropskega socialnega sklada. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, razvojne prioritete: »Institucionalna in administrativna usposobljenost«, prednostne usmeritve: »Spodbujanje razvoja nevladnih organizacij, civilnega in socialnega dialoga«.

Dandanes večina kadilcev začne kaditi okoli 15 leta starosti. Zgodnji začetek uživanja tobačnih izdelkov ima usodne posledice, saj se odvisnost od tobaka začne že v času adolescence. Zdravstvene posledice, povezane s tobakom, in prezgodnja invalidnost prizadene ljudi v aktivnem delovnem življenju. Kadilci v povprečju živijo 10, v nekaterih primerih 20, let manj zaradi smrtonosnih posledic tobaka. Uživanje tobačnih izdelkov predstavlja tudi veliko finančno breme ne le za posameznike, ampak za celotno družbo. **Brezposlena oseba, ki pokadi 20 cigaret dnevno, porabi četrtno mesečne socialne podpore oz. nadomestila za brezposelnost za cigarete.** Po ocenah finančno breme kajenja presega en odstotek evropskega bruto domačega proizvoda. Posledice kajenja in visoke stroške zdravljenja nosi celotna družba in ne proizvajalci, ki so za to odgovorni. Zato so nujno potrebni učinkoviti ukrepi, ki bodo zmanjšali privlačnost tobačnih izdelkov in zdravstvena tveganja, povezana z njihovo uporabo.

Tobačna industrija je namenoma usmerjena k ženskam in mladim - novim porabnikom tobaka. Zavojčki se uporabljajo kot oglaševalsko sredstvo, da pritegnejo mlade in jih vzpodbudijo h kajenju. Z dodatki in aromami omilijo rezek okus tobaka ter povečajo užitek kajenja in njegovo privlačnost zlasti pri mladih. Brezdimni tobačni izdelki utegnejo postati novi izdelki, ki vodijo v začetek kajenja pri mladih. Zlasti izdelke, ki so že na voljo na Švedskem, Norveškem in v Združenih državah, mladi vse bolj uporabljajo.

Nemški Center za raziskovanje raka zato poziva k reviziji evropske direktive o tobačnih izdelkih, s katero želijo zagotoviti uvedbo standardiziranih embalaž za tobačne izdelke v vseh državah članicah, ki so za uporabnike nepriljubljene, prepoved dodatkov, ki povzročajo raka oziroma naj bi ga povzročale, kot tudi drugih substanc, ki povečujejo priljubljenost tega nevarnega izdelka in s tem prispevajo k povečani in pospešeni uporabi izdelkov med mladimi. Poleg tega mora EU zagotoviti, da v države članice EU ne bodo vpeljani novi škodljivi izdelki, ki povzročajo zasvojenost.

Prof. Dr. Otmar D. Wiestler, predsednik in znanstveni direktor nemškega Centra za raziskovanje raka v Heidelbergu, oktober 2010

1 Evropa mora ukrepati

Nemški Center za raziskovanje raka priporoča, da se novi obvezni predpisi, ki izhajajo iz revizije evropske Direktive 2001/37/ES, predpišejo za vse države članice. Na ta način bi zavarovali mlade in porabnike tobaka pred tveganji, ki jih povzroča tobačni dim.

V zvezi z revizijo Direktive, ki sta jo zahtevala Evropski parlament in Evropska Komisija, smo v tem poročilu podrobneje predstavili tri ključne ukrepe, ki jih je potrebno upoštevati pri promociji zdravja. V nekaterih primerih prikazujemo dejansko izvedbo ukrepov v Nemčiji.

Projekt »NVO varujejo naše zdravje« delno financira Evropska unija in sicer iz Evropskega socialnega sklada. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, razvojne prioritete: »Institucionalna in administrativna usposobljenost«, prednostne usmeritve: »Spodbujanje razvoja nevladnih organizacij, civilnega in socialnega dialoga«.

Ključne točke

Embalaža tobačnih izdelkov

- Zunanja podoba (dizajn) embalaže tobačnih izdelkov je odločilnega pomena pri oglaševanju. Tobačna industrija z dizajnom tobačnih izdelkov vedno pogosteje cilja na mlade, zato je treba prepovedati ta način oglaševanja in tako zavarovati mlade.
- Standardizirana embalaža tobačnih izdelkov je stroškovno učinkovit način preventive rabe tobaka.
- Ne obstaja pravna podlaga, ki bi preprečevala privzem standardizirane embalaže.
- Velika zdravstvena opozorila v obliki slike in besedila na sprednji in zadnji strani embalaže tobačnih izdelkov so še en cenovno ugoden ukrep na področju preventive rabe tobaka, ki bi moral biti uveden v vseh državah članicah Evropske unije.

Dodatki tobaku

- Dodatki tobaku preoblikujejo tobačni dim v še kompleksnejšo kemično mešanico in povečujejo njegove rakotvorne in škodljive vplive.
- Z dodatki se poveča vsebnost nikotina (free nicotin), zaradi česar so tobačni izdelki še bolj nevarni. Nikotin se lažje absorbira in možnosti za nastanek odvisnosti so večje.
- Dodatki pospešujejo kajenje in povečujejo zasvojenost.
- Dodatki, ki se uporabljajo kot sredstva za aromatiziranje, lahko povečajo atraktivnost tobačnih izdelkov in hkrati prikrijejo njihove škodljive učinke.
- Nekateri dodatki zmanjšajo nastanek dima in njegov neprijeten vonj celo do nezaznavnosti, vendar vseeno ogrožajo zdravje.
- Da bi zaščitili uporabnike tobaka, je nujna prepoved uporabe dodatkov v tobačnih izdelkih.

Brezdimni tobačni izdelki

- Brezdimni tobačni izdelki povzročajo zasvojenost in bolezni, ki so lahko smrtonosne. Ni razloga, da bi uvedli nove nevarne izdelke na evropski trg.

Projekt »NVO varujejo naše zdravje« delno financira Evropska unija in sicer iz Evropskega socialnega sklada. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, razvojne prioritete: »Institucionalna in administrativna usposobljenost«, prednostne usmeritve: »Spodbujanje razvoja nevladnih organizacij, civilnega in socialnega dialoga«.

- Brezdimni tobačni izdelki z dodanim okusom pospešujejo odvisnost od tobaka zlasti pri mladih.
- Brezdimni tobačni izdelki se promovirajo kot alternativa kajenju zlasti v situacijah, kjer je kajenje prepovedano. Na ta način skušajo zaobiti ukrepe za preprečevanje rabe tobaka.
- Posebno škodljivo je hkratno uživanje brezdimnih tobačnih izdelkov in cigaret. Brezdimni tobačni izdelki povečajo celotno količino zaužitega tobaka.
- Brezdimni tobačni izdelki niso primerni za uporabo pri prenehanju rabe tobaka. Količino zaužitega tobaka je mogoče zmanjšati z učinkovitimi ukrepi za nadzor nad tobakom.

Predlogi revizije evropske Direktive 2001/37/ES z namenom zaščiti mlade in uporabnike tobaka:

- uvedba standardizirane embalaže za tobačne izdelke z velikimi zdravstvenimi opozirili, ki zajemajo sliko in besedilo. S temi opozirili bi dosegli, da bi manj mladih začelo kaditi in spodbudili kadilce k prenehanju kajenja;
- prepoved uporabe dodatkov, ki so škodljivi in povečujejo zasvojenost, saj še dodatno povečujejo škodljivost tobačnih izdelkov;
- nadaljnja prepoved prodaje brezdimnih tobačnih izdelkov kot je npr. švedski snus, saj so škodljivi.

2 Evropska Direktiva 2001/37/ES – vsebina in možna izboljšanja

V Evropski uniji (EU) tobačne izdelke obravnava *Direktiva o približevanju zakonov in drugih predpisov držav članic o izdelavi, predstavitvi in prodaji tobačnih izdelkov (2001/37/ES)*, krajše *Direktiva o tobačnih izdelkih*. V Nemčiji EU direktivo dopolnjuje *Zakon o tobačnih izdelkih (Tabakproduktverordnung, TabProdV)*, ki je stopil v veljavo 5. decembra 2002. Direktiva 2001/37/ES ima dva cilja:

- Olajšati delovanja notranjega trga z odstranitvijo trgovinskih ovir, ki so povezane z razlikami v zakonodaji držav članic in drugimi določbami o tobačnih izdelkih.
- Zagotoviti visoko stopnjo varovanja zdravja z enotnimi predpisi upoštevajoč razvoj, ki temelji na znanstvenih ugotovitvah.

Z uvedbo te Direktive so bile Direktive 89/622/EGS in 92/41/EGS (etiketiranje tobačnih izdelkov) ter 90/239/EGS (najvišje dovoljene vsebnosti katrana v cigaretah) razveljavljene in zamenjane.

Direktiva med drugim določa uvedbo zdravstvenih opozoril na embalaže tobačnih izdelkov, prepoved zavajajočih opisov kot so 'mild' ali 'light', najvišje dovoljene vsebnosti nekaterih emisij v cigaretah (katran, nikotin in ogljikov monoksid) in prepoved nekaterih tobačnih izdelkov za oralno uporabo.

Projekt »NVO varujejo naše zdravje« delno financira Evropska unija in sicer iz Evropskega socialnega sklada. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, razvojne prioritete: »Institucionalna in administrativna usposobljenost«, prednostne usmeritve: »Spodbujanje razvoja nevladnih organizacij, civilnega in socialnega dialoga«.

2.1 Določbe Direktive 2001/37/ES (Členi 3–8)

3. člen: Najvišje dovoljene vsebnosti katrana, nikotina in ogljikovega monoksida v cigaretah

Direktiva določa količine nekaterih emisij v cigaretah v prostem prometu oz. v cigaretah, ki se prodajajo ali izdelane v državah članicah EU. Od 1. januarja 2004 naslednje emisije ne smejo presegati:

- katran: 10 mg na cigareto
- nikotin: 1,0 mg na cigareto
- ogljikov monoksid: 10 mg na cigareto

Od 1. januarja 2007 te vrednosti veljajo tudi za cigarete, proizvedene v Evropski skupnosti in izvožene v tretje razredne države.

4. člen: Metode merjenja

Pooblaščen laboratoriji, ki so jih imenovalе države članice, preverjajo skladnost z najvišjimi dovoljenimi vsebnostmi na podlagi mednarodno sprejetih standardov. Rezultati testov se posredujejo pristojnim državnim organom in Evropski komisiji enkrat letno. Države članice so dolžne obvestiti uporabnike tobaka o teh rezultatih ter hkrati varovati potencialne poslovne skrivnosti.

Meritve v večini držav izvajajo vladni oz. neodvisni laboratoriji, vsaj sedem od enajstih pooblaščenih laboratorijev v Nemčiji je v lasti tobačne industrije. Trenutno uporabljene (strojne) metode preskušanja, ki temeljijo na standardih Mednarodne organizacije za standardizacijo (ISO), mednarodni strokovnjaki kritizirajo, saj ne prikazujejo resničnih kadilskih navad in dejanskega vnosa škodljivih substanc pri kadilcih. Direktiva omenja možnost prilaganja metod znanstvenemu in tehnološkemu napredku ob pomoči regulativnega odbora za tobačne izdelke (Tobacco Products Regulatory Committee). Ker EU namerava ohraniti uporabljene postopke v skladu z mednarodnimi standardi, smernice za predpise o tobačnih izdelkih (9. in 10. člen) Okvirne konvencije Svetovne zdravstvene organizacije o nadzoru tobaka (FCTC), ki so bile sprejete konec leta 2010, lahko predstavljajo smernice potencialne revizije.

5. člen: Etiketiranje

Podatki o najvišjih dovoljenih vsebnostih

Podatki o vsebnosti katrana, nikotina in ogljikovega monoksida morajo biti natisnjeni na eno stran zavitka cigaret in zavzemati vsaj 10% površine. V večjezičnih državah članicah EU se odstotek poveča na 12% v primeru dve uradni jeziki in na 15% v primeru treh uradnih jezikov. Direktiva prav tako navaja, kje na cigaretnem zavoju se ti podatki nahajajo.

V državah članicah in Evropskem parlamentu trdijo, da je označevanje vsebnosti katrana, nikotina in ogljikovega monoksida na cigaretnih zavojčkih zavajajoče.

Projekt »NVO varujejo naše zdravje« delno financira Evropska unija in sicer iz Evropskega socialnega sklada. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, razvojne prioritete: »Institucionalna in administrativna usposobljenost«, prednostne usmeritve: »Spodbujanje razvoja nevladnih organizacij, civilnega in socialnega dialoga«.

Opozorila

Vsi tobačni izdelki, z izjemo izdelkov za oralno uporabo in drugih brezdimnih tobačnih izdelkov, morajo imeti obvezno natisnjena dve opozorili:

- Splošno opozorilo ('Kajenje ubija/Kajenje lahko ubija' ali 'Kajenje resno škoduje vam in ljudem okoli vas'), ki pokriva vsaj 30% zunanje površine najvidnejše strani zavojčka (oz. 32% in 35% v državah članicah z dvema oz. tremi uradnimi jeziki) in
- eno od 14 dodatnih zdravstvenih opozoril z ustrežno zdravstveno vsebino, ki mora pokrivati vsaj 40% zunanega dela druge najvidnejše površine zavojčka (oz. 45% ali 50% v državah članicah z dvema oz. tremi uradnimi jeziki).

Opozorila morajo biti obrobljena s 3–4 mm široko črno obrobo, kar poveča celotno površino, ki jo zajema opozorilo, na 43% na sprednji in na 53% na zadnji strani zavojčka v državah z enim uradnim jezikom. Enako velja za navajanje vsebnosti v cigaretah, ki so opisane zgoraj. Izvajanje predpisov je trenutno nekonsistentno, saj je v 19 od 27 držav članic obroba del površine opozorila. Le opozorila v Belgiji, Estoniji, na Finskem, Latviji, na Portugalskem, Sloveniji, na Švedskem in v Združenem kraljestvu so v celoti skladna z Direktivo.

- Opozorila na zavitkih drugih tobačnih izdelkov:

Na zavitkih, katerih najvidnejša površina presega 75cm², opozorila pokrivajo vsaj 22,5 cm² na vsaki površini (24 cm² ali 26,25cm² v državah članicah z dvema ali tremi uradnimi jeziki).

- Opozorila na tobačnih izdelkih za oralno uporabo, kjer je njihova prodaja dovoljena, in drugih brezdimnih tobačnih izdelkih:
 - Za ta dva tipa izdelkov veljajo druge določbe. Splošno opozorilo – 'Ta tobačni izdelek lahko škoduje vašemu zdravju in povzroča zasvojenost' – mora pokrivati vsaj 30% zunanje najvidnejše površine zavitka (brez 3–4 mm široke obrobe) in zunanjske ovoja (32% oz. 35% v državah članicah z dvema oz. tremi uradnimi jeziki).

Kombinirana slikovna opozorila

Evropska komisija je 5. septembra 2003 sprejela odločitev, da se države članice lahko odločijo, ali bodo zahtevale zdravstvena opozorila v obliki fotografij oz. slik na zavitkih vseh ali samo določenih tobačnih izdelkov in pod katerimi pogoji jih bodo uporabile. Do 26. maja 2005 so države članice prejele izbor kombiniranih zdravstvenih opozoril. Belgija (2007), Romunija (2008), Združeno kraljestvo (2008) in Latvija (2010) so uvedle kombinirana zdravstvena opozorila. Francija in Malta sta se odločili uvesti kombinirana opozorila v letu 2011. Poleg tega je Evropska komisija pospešila dogovarjanja o avtorskih pravicah z več.

Številne države članice so pozvale k uvedbi obveznih kombiniranih opozoril na zavitkih tobačnih izdelkov, da bi pospešile njihovo uvedbo v vseh državah članicah in zagotovile usklajene predpise na notranjem trgu. Države članice in Evropski parlament so mnenja, da postanejo informacije o pomoči

Projekt »NVO varujejo naše zdravje« delno financira Evropska unija in sicer iz Evropskega socialnega sklada. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, razvojne prioritete: »Institucionalna in administrativna usposobljenost«, prednostne usmeritve: »Spodbujanje razvoja nevladnih organizacij, civilnega in socialnega dialoga«.

pri prenehanju kajenja obvezne (telefonske številke in spletne strani) in da se poveča velikost opozoril ter se jih natisne ne obe strani zavitka.

Identifikacija in sledljivost

Vsi zavitki tobačnih izdelkov morajo imeti natisnjeno serijsko številko ali drug tip identifikacije za določitev kraja in časa izdelave.

6. člen: Druge informacije o izdelku

Izdelovalci in uvozniki tobačnih izdelkov morajo letno predložiti seznam vseh sestavin in količine sestavin, ki jih uporabljajo za izdelavo tobačnih izdelkov, za vsako blagovno znamko in za vsako vrsto posebej. Seznamu se priloži izjava s podrobnimi pojasnili uporabe teh sestavin. Navede se njihovo delovanje in zvrst. Države članice morajo te informacije objaviti in enkrat letno posredovati vse dobljene podatke in informacije Evropski komisiji. V Nemčiji so informacije objavljene v elektronski bazi podatkov Zveznega ministrstva za prehrano, kmetijstvo in varstvo potrošnikov. Vendar so podatki v bazi zelo splošni in včasih zavajajoči (glej poglavje 4. 1, str. 24).

Poleg tega mora tobačna industrija pristojnim organom predložiti seznam vseh razpoložljivih toksikoloških podatkov v zvezi s sestavinami v zgoreli in nezgoreli obliki in njihov vpliv na zdravje in zasvojenost. Te informacije se ne objavijo.

7. člen: Opisi izdelkov

Od 30. septembra 2003 se na zavitkih tobačnih izdelkov ne uporabljajo zapisi (imen, blagovnih znamk, simbolov in drugih znakov), ki napeljujejo, da je določen tobačni izdelek manj škodljiv kot drugi. Opisi 'lahke' ali 'blage' se ne smejo uporabljati v povezavi s tobačnimi izdelki. Proizvajalci tobačnih izdelkov so se kmalu odzvali na ta predpis in temu primerno preimenovali svoje izdelke ('Silver', 'Gold' itd.) oziroma označili domnevno 'lahke' in 'blage' izdelke z svetlimi barvami in drugimi oznakami. Čeprav 'simbole in druge znake' Direktiva pokriva, je težko dokazati kršitve in takšne prakse na sodišču najverjetneje ne bi izpodbijali.

8. člen: Tobak za oralno uporabo

Države članice so prepovedale prodajo tobaka za oralno uporabo: z izjemo izdelkov, ki so namenjeni kajenju ali žvečenju, so vsi izdelki za oralno uporabo, ki so izdelani v celoti ali delno iz tobaka od 1999 v Evropski uniji prepovedani. Izjema (Člen 151 Akta o pristopu Avstrije, Finske in Švedske) omogoča, da Švedska in Norveška (članici Evropskega združenja za prosto trgovino, EFTA) še naprej dajeta brezdimne tobačne izdelke na trg, če ti niso podobni prehranskim. Norveška in Švedska sta se tudi obvezali, da bosta storili vse potrebno, da zagotovita, da se ti tobačni izdelki ne bodo pojavili na trgu v drugih državah članicah. Švedska je v zadnjih letih, kljub zavezam v pristopni pogodbi k EU, vedno pogosteje pozivala k preklicu prepovedi. V drugi polovici leta 2009, malo pred pričetkom predsedovanja Švedske EU, je švedska ministrica za trgovino Ewa Bjoerling izjavila, da bo prednostna naloga njenega mandata švedski brezdimni tobačni izdelek 'snus'. Švedski Match in britansko-ameriški Tobacco sta podprla njeno pobudo in skušala vplivati na javno mnenje z oglasi v časnikih

Projekt »NVO varujejo naše zdravje« delno financira Evropska unija in sicer iz Evropskega socialnega sklada. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, razvojne prioritete: »Institucionalna in administrativna usposobljenost«, prednostne usmeritve: »Spodbujanje razvoja nevladnih organizacij, civilnega in socialnega dialoga«.

njene stranke. Preklic prepovedi prodaje snusa, kot to namerava tobačna industrija, je mogoč le s političnimi ukrepi. Sodišče evropskih skupnosti (SES) je že zavrnilo dve pritožbi tobačne industrije v letu 2004 in potrdilo skladnost prepovedi snusa z EU zakonodajo.

2.2 Vpliv Direktive 2001/37/ES na trgovino

Gospodarski vpliv direktive je pozitiven, saj uskladitev in približevanje pravil, ki zadevajo notranji trg, ustvarjajo večjo jasnost in pravno varnost za vse prisotne na trgu.

2.3 Uveljavljanje in poročanje

Direktiva določa prehodna obdobja oziroma izjeme ob pričetku uporabe nekaterih določb. Evropska komisija nadzira izvajanje Direktive in poda poročilo o njenem izvajanju v obdobju dveh let Evropskemu parlamentu, Svetu in Ekonomsko-socialnemu odboru. Evropska komisija lahko prilagaja direktivo znanstvenemu in tehničnemu napredku. Komisiji bo, zlasti pri pripravi poročil o izvajanju Direktive, pomagala skupina strokovnjakov za nadzor nad tobakom, ki so člani Svetovalnega odbora za preprečevanje raka. Evropska komisija je naročila tudi zunanjo oceno učinka Direktive, da bi razmislila o nadaljnjih ukrepih.

2.4 Revizija Direktive 2001/37/ES

Evropski parlament, več držav in različne interesne skupine so izrazili potrebo po reviziji Direktive 2001/37/ES:

Predlogi Evropskega parlamenta (2007)

19. septembra je Evropski parlament s svojo resolucijo o Zeleni knjigi - k Evropi brez tobačnega dima: politične možnosti na ravni EU (ki jo je sprejel Evropski parlament 24. oktobra 2007) pozval Evropsko komisijo, naj do leta 2008 predstavi predlog za spremembo Direktive 2001/37/ES, ki naj vsebuje naslednje:

- Takojšnja prepoved vseh dodatkov, ki povečujejo zasvojenost.
- Takojšnja prepoved vseh dodatkov, za katere obstoječi toksikološki podatki kažejo, da so kancerogeni, mutageni ali strupeni za razmnoževanje kot taki oziroma pri pirolizi (sežiganje na temperaturi med 600 in 950°C).
- Uvedba postopka registracije, določitve vrednosti in odobritve dodatkov tobaku in etikiranje vseh dodatkov k tobaku na zavitku.
- Samodejna prepoved vseh dodatkov, za katere proizvajalci in uvozniki tobačnih izdelkov nimajo predloženih popolnih podatkov do konca leta 2008 (sezname vseh sestavin v posamezni znamki in tipu cigaret ter navedbe njihovih količin in toksikoloških podatkov).
- Zahteva, da proizvajalci vse obstoječe toksikološke podatke o dodatkih in sestavinah v tobačnem dimu objavijo, tudi podatke o produktih pirolize (javni in interni podatki).

Projekt »NVO varujejo naše zdravje« delno financira Evropska unija in sicer iz Evropskega socialnega sklada. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, razvojne prioritete: »Institucionalna in administrativna usposobljenost«, prednostne usmeritve: »Spodbujanje razvoja nevladnih organizacij, civilnega in socialnega dialoga«.

- Izdelava priročnika o dodatkih in substancah v tobačnem dimu ter obveščanje potrošnikov o teh vsebinah.
- Uvedba sistema financiranja, ki nalaga vse stroške pripravljanja in ocenjevanja dodatkov in substanc ter stroške nadzornih struktur (e.g. neodvisni laboratoriji, osebje in znanstvene raziskave) proizvajalcem tobačnih izdelkov.
- Nalaganje odgovornosti za izdelek na proizvajalce in nalaganje financiranja vseh zdravstvenih stroškov, nastalih zaradi uporabe tobaka, na proizvajalca.

Predlogi Evropske komisije (2007)

27. novembra je Evropska komisija v 'Drugem poročilu o izvajanju Direktive o tobačnih izdelkih' predstavila različne ukrepe:

- Proučiti potrebo o prilagoditvi definicije o sestavinah tobačnih izdelkov in zagotoviti konsistenco z Okvirno konvencijo o nadzoru nad tobakom (FCTC) SZO.
- Aktivno sledenje znanstvenemu in tehnološkemu razvoju, zlasti na področju ISO standardov merjenja proizvedenih emisij, ki se bodo upoštevali, ko bo poznavanja metod in dogovor o njihovi uporabi znan.
- Raziskati možnosti za povečanje zdravstvenih opozoril in uvedbo obveznih slikovnih opozoril na obe strani zavitka kot je zapisano v smernicah FCTC o pakiranju in označevanju tobačnih izdelkov (Člen 11 FCTC), sprejetih novembra 2008.
- Razmisliti o zamenjavi podatkov o najvišjih dovoljenih vrednosti katrana, nikotina in ogljikovega monoksida na cigaretnih zavitkih s podrobnim opisom številke za nudenje pomoči in/ali informacijami o drugih substancah v tobačnih izdelkih, na primer informacije o uporabi gensko spremenjenih organizmov.
- Razmisliti o uvedbi splošnih standardiziranih zavitkov za vse tobačne izdelke, da bi tako zmanjšali njihovo privlačnost.

Z Uredbo REACH (1907/2006/ES), ki je bila sprejeta 2006, se je Komisija zavezala k izvedbi vseh aktivnosti, ki si jih je zadala. Poročilo omenja neskladnosti pri poročanju, objavlja možne globe držav članic za ne podajanje informacij tobačne industrije in predlaga dopolnila glede poročanja.

Potrebno je jasno in natančno preučiti prepoved vseh dodatkov, ki povzročajo zasvojenost in so zdravju škodljivi, ki jo je zahteval Evropski parlament. Predlagan je bil še ostrejši pristop: prepovedati vsakršne dodatke v tobačnih izdelkih, razen če proizvajalec dokaže, da so neškodljivi.

Z namenom izboljšati učinkovitost Direktive Evropska Komisija poziva k povečanju njenih pooblastil, ki naj bi pokrivalo postavitve kriterijev za laboratorije in drugih ukrepov, s katerimi bi izboljšali sodelovanje z laboratoriji in medsebojno priznavanje.

Komisija je predlagala tudi sprejetje potrjenih in mednarodno sprejetih metod merjenja za tobak za zvijanje in revizijo predpisov o obdavčitvi. Prav tako je napovedala raziskavo, kako povečati odgovornost proizvajalcev tobaka in uvoznikov tobaka v EU ter njihov delež pri financiranju stroškov zdravstvenega varstva, ki nastajajo zaradi rabe tobaka.

Projekt »NVO varujejo naše zdravje« delno financira Evropska unija in sicer iz Evropskega socialnega sklada. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, razvojne prioritete: »Institucionalna in administrativna usposobljenost«, prednostne usmeritve: »Spodbujanje razvoja nevladnih organizacij, civilnega in socialnega dialoga«.

Revizija Direktive o tobačnih izdelkih (2010)

25. marca 2010 je Evropska komisija predstavila *Iroadmap* za možno revizijo Direktive o tobačnih izdelkih do decembra 2011, v katerem je poudarila trenutne probleme, potrebo po uskladitvi notranjega trga ter promocijo varovanja zdravja:

- Uskladitev notranjega trga. Različna pravila o etiketiranju tobačnih izdelkov, zlasti glede uporabe slikovnih zdravstvenih opozoril.
- Obsežno poročanje o sestavinah tobačnih izdelkov in težave pri analizi podatkov zaradi neusklajenih formatov.
- Uvedba različnih pozitivnih ali negativnih seznamov sestavin na nivoju držav članic.
- Promocija varovanja zdravja.
- Pomanjkljivo informiranje potrošnikov o tveganjih, ki jih povzročata uživanje tobaka.
- Učinki etiketiranja vsebnosti katrana, nikotina in ogljikovega monoksida na cigaretnih zavitkih.
- Zdravstvena opozorila v tujem jeziku in prodaja tobačnih izdelkov mladoletnim osebam pri prodaji preko interneta.
- Pomanjkljivo pokrivanje novih nikotinskih in tobačnih izdelkov, npr. elektronska cigareta, pijače, ki vsebujejo nikotin, žvečilni gumi in zobna pasta s tobakom.

O teh zadevah se bo razpravljalo na različnih konferencah in ob možni reviziji Direktive.

Nemški Center za raziskovanje raka nosi odgovornost za varovanje zdravja, zato je zanj ključna uvedba naslednjih točk:

- Uvedba standardiziranih zavitkov za tobačnih izdelkov z velikimi zdravstvenimi opozorili, ki zajemajo sliko in besedilo.
- Prepoved dodatkov, ki so škodljivi in povečujejo zasvojenost, in dodatkov, ki pri zgorevanju proizvajajo škodljive emisije.
- Nadaljnja prepoved prodaje brezdimnih tobačnih izdelkov, tudi snusa.
-

3 Standardizirani zavitki za tobačne izdelke s slikovnimi zdravstvenimi opozorili

Direktiva 2001/37/ES Evropskega parlamenta in Sveta med drugim določa natis splošnega zdravstvenega opozorila in enega od 14 dodatnih opozoril na vse tobačne zavitke v prostem prometu, ki so bili oglaševani ali izdelani v državah članicah.

Od leta 2003 lahko države članice uporabljajo dodatna slikovna zdravstvena opozorila. Zaenkrat je le 5 evropskih držav uvedlo slikovna zdravstvena opozorila, tri države jih nameravajo uvesti leta 2011.

Različni predpisi o oznakah na zavitkih tobačnih izdelkov in različna raba slikovnih zdravstvenih opozoril povzročata neskladja na področju varovanja zdravja med državami članicami in ovira trgovanje v Evropski skupnosti.

Projekt »NVO varujejo naše zdravje« delno financira Evropska unija in sicer iz Evropskega socialnega sklada. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, razvojne prioritete: »Institucionalna in administrativna usposobljenost«, prednostne usmeritve: »Spodbujanje razvoja nevladnih organizacij, civilnega in socialnega dialoga«.

Od leta 2003 so, v skladu z Direktivo, zavajajoči termini, ki napeljujejo, da je določen tobačni izdelek manj škodljiv kot drugi, prepovedani za objavo na zavitkih tobačnih izdelkov. Kljub strogim določilom tobačna industrija še zmeraj uporablja tobačne zavitke kot marketinško orodje.

Ob reviziji Direktive 2001/37/ES in upoštevanju evropskih predpisov o oglaševanju in sponzoriranju tobačnih izdelkov (Direktiva 2003/33/ES) ter z namenom zagotavljanja boljšega varovanja zdravja državljanov Evropska unija preučuje o uvedbi standardiziranih zavitkov za tobačne izdelke z velikimi slikovnimi zdravstvenimi opozorili.

Cilj standardiziranih zavitkov je odvzeti tobačni industriji možnost, da bi uporabljala zavitke kot instrument oglaševanja. Tako bi standardizirani zavitki postali pomembno orodje nadzora nad tobakom z ozirom na Okvirno konvencijo Svetovne zdravstvene organizacije o nadzoru tobaka (FCTC).

3.1 Pravni vidiki uvedbe standardiziranih zavitkov

Standardizirane zavitke za tobačne izdelke so soglasno predlagali podpisniki FCTC in so skladni z evropsko in nemško zakonodajo.

Smernice Okvirne konvencije predlagajo uvedbo standardiziranih zavitkov za tobačne izdelke

V smernicah Okvirne konvencije pogodbenice predlagajo uvedbo standardiziranih zavitkov za tobačne izdelke, da bi povečali opaznost in učinkovitost zdravstvenih opozoril ter preprečili uporabo zavitkov za oglaševanje.

Standardizirani zavitki so skladni z evropsko in nemško zakonodajo

Evropa: Z uvedbo standardiziranih zavitkov za tobačne izdelke ne bi kršili evropske zakonodaje [člen 1 (2) Uredbe 207/2009 (prej Ur. 40/94 ES) ali člen 28 Pogodbe o ustanovitvi ES (ECT)], še posebej če bi bili standardizirani zavitki uvedeni na evropski ravni. Temeljna pravica do lastništva (člen 259 Pogodbe o ustanovitvi ES) in s tem povezane pravice do intelektualne lastnine z evropsko uredbo o enotnih zavitkih niso kršene.

Uveljavljanje lastninske pravice je mogoče omejiti, če so te omejitve skladne s cilji Skupnosti za skupno dobro in ne predstavljajo nesorazmernih in nevzdržnih posegov z ozirom na želeni cilj, ki vpliva na temeljno vsebino zaščitene pravice. Te pravice je mogoče prav tako zmanjšati, če je to v interesu javnega dobrega in varovanja zdravja [ef. člen 10 (2) ESČP]

Nemčija: Uredba, ki uvaja standardizirane zavitke, ne bo kršila pravice do premoženja (člen 14, nemške ustave) niti pravice do svobode izražanja mnenja (člen 5, nemške ustave) in pravice do svobode strokovnosti (člen 12, odst. 1, 2 stavek, nemška ustava), ker te pravice niso absolutne in jih je mogoče omejiti z opravičenimi posegi (Odločitev Zveznega ustavnega sodišča z dne 22. januarja 1997, BVerfGE 95, 173, zdravstvena opozorila za tobačne izdelke).

Zakonske ovire, ki bi preprečevale uvedbo standardiziranih zavitkov za tobačne izdelke, ne obstajajo.

Projekt »NVO varujejo naše zdravje« delno financira Evropska unija in sicer iz Evropskega socialnega sklada. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, razvojne prioritete: »Institucionalna in administrativna usposobljenost«, prednostne usmeritve: »Spodbujanje razvoja nevladnih organizacij, civilnega in socialnega dialoga«.

3. 2 Zavitek – sredstvo oglaševanja za tobakno industrijo

Zavitek kot vaba

Zavitek pritegne pozornost potencialnega potrošnika in vzbudi v njem željo po nakupu izdelka. To se dogaja pri vsakem izdelku, ne glede na to, ali embalaža vsebuje kekse, pico ali cigarete. Embalaža vzpostavi vez med proizvajalcem in potrošnikom ter je pomembno sredstvo oglaševanja.

Znamka izdelka, barve in oblike ustvarijo nek imidž blagovne znamke, ki vzbudi v potrošniku pričakovanja o kakovosti izdelka in določene predstave o izdelku. Zavitek ustvari razliko med podobnimi izdelki, biti mora opazen in privlačen sam po sebi, ob njegovi uporabi in ko ga vidimo skupaj z drugimi podobnimi izdelki na velikih policah trgovin.

Najpomembnejši je imidž blagovne znamke

Cigarete so osebni izdelek, saj jih kadilci nosijo s sabo ves dan – za razliko od drugih izdelkov – in jih uporabljajo v prisotnosti drugih ljudi večkrat na dan.

Pri tem zavitek pove veliko o kadilcu, zato je imidž blagovne znamke zelo pomemben za tobakno industrijo. Ne ustvarja le razlike med različnimi blagovnimi znamkami, ampak je vzrok, da se novi potrošniki odločijo za določeno blagovno znamko. Kadilec in blagovna znamka sta tako povezana, da le redko pride do zamenjave znamke. Identiteta znamke pa je odvisna predvsem od oblike zavitka.

Zavitek – zadnje sredstvo oglaševanja

Strožje kot so prepovedi oglaševanja, bolj je zavitek pomemben za tobakno industrijo. Skupina za inovacije družbe Philip Morris je na sestanku 1990 sklenila: ker se omejitve v medijih povečujejo, mora zavitek postati sredstvo obveščanja.

Cilj je preoblikovati zavitek iz 'pasivne embalaže' v 'aktivno sredstvo komunikacije', v predmet, ki sam po sebi izraža nek imidž in življenjski slog.

Nagovarjanje specifičnih ciljnih skupin

V zadnjih desetletjih razvijajo vedno nove unikatne zavitke, ki želijo doseči specifične skupine – mlade in ženske. Tarče so zlasti dekleta in ženske, zanje tobakna industrija uporablja posebne ženske zavitke. Najnovejši iz te serije so zavitki, ki imajo obliko parfuma ali šminke.

Propagandne posebne izdaje

Posebne izdaje izdelkov so časovno omejene, njihov namen je okrepiti imidž blagovne znamke in še bolj navezati potrošnika na blagovno znamko. Takšne izstopajoče omejene izdaje so še posebej privlačne za mlade. Včasih se navezujejo na posebne dogodke kot je npr. svetovno prvenstvo v nogometu.

Tobakna industrija z obliko zavitka najbolj vpliva na mlade. Ta način oglaševanja je treba odpraviti, da bi zaščitili mlade.

Projekt »NVO varujejo naše zdravje« delno financira Evropska unija in sicer iz Evropskega socialnega sklada. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, razvojne prioritete: »Institucionalna in administrativna usposobljenost«, prednostne usmeritve: »Spodbujanje razvoja nevladnih organizacij, civilnega in socialnega dialoga«.

3.3 Podoba je Pomembna

Vsi elementi zunanjšega videza cigaretne škatlice so pomembni in imajo vpliv na oglaševanje.

Barva

Barva vpliva na potrošnikovo zaznavanje okusa. Rdeča pomeni intenziven okus, modra manj intenziven okus, zelena označuje mentolove cigarete, bela pa čistost in manjšo vsebnost katrana. Zlata simbolizira visoko kvaliteto, pastelne barve pa se uporabljajo za izdelke z nizko vsebnostjo nikotina ali blagim okusom. Kadilci dojemajo cigarete iz rdeče škatlice kot močne, tiste iz modre ali pastelne škatlice pa kot blage. Kadilci verjamejo, da cigarete v škatlicah nežnih barv manj škodujejo zdravju.

Pisava in grafični elementi

Videz določene znamke predstavljata pisava in grafični elementi. Tudi manjše spremembe pisave ali postavitve lahko vplivajo na učinek videza.

Struktura, material in oblika

Struktura in material zavitka vplivata na to, kako potrošnik dojema kvaliteto izdelka. Izbočena pisava nakazuje višjo kvaliteto, različne oblike zavitka (ovalna, osmerokotna, dvodelna, itd.) pa pritegnejo pozornost potrošnika.

Navajanje izmerjene vsebnosti katrana, nikotina in ogljikovega monoksida

V skladu z Direktivo 2001/37/EC proizvajalci cigaret navedejo informacije o vsebnosti katrana, nikotina in ogljikovega monoksida na eno cigareto na ožji del cigaretne škatlice. Te navedbe so zavajajoče, saj ne odražajo resničnega tveganja za zdravje kadilcev, ker nižje številke namigujejo na nižje tveganje. Približno polovica kadilcev v Evropski skupnosti zmotno meni, da stopnja vsebnosti nikotina ali katrana, zapisana na zavitku, pomeni večjo ali nižjo stopnjo škodljivosti.

Zunanji videz zavitka cigaret je zelo pomemben pri oglaševanju. Uvedba standardiziranih zavitkov bi tobačno industrijo prikrajšala za ta način oglaševanja.

3.4 Standardizirana embalaža: način za preprečevanje rabe tobaka

Oblika standardizirane embalaže je nevtralna, na njej pa ni prostora za oglaševanje. Oblika je stalna z enotno pisavo, velikostjo črk, barvo pisave in barvo zavitka. Logotipi, dodatni napisi in drugi načini oglaševanja niso dovoljeni.

Prednosti standardizirane embalaže so:

- **Manj privlačni tobačni izdelki**

Projekt »NVO varujejo naše zdravje« delno financira Evropska unija in sicer iz Evropskega socialnega sklada. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, razvojne prioritete: »Institucionalna in administrativna usposobljenost«, prednostne usmeritve: »Spodbujanje razvoja nevladnih organizacij, civilnega in socialnega dialoga«.

Manj elementov, značilnih za določeno znamko cigaret, pomeni manj privlačne cigaretno škatlice za potrošnike. Edini elementi, ki se bodo pojavljali na sivi oziroma rjavkasti standardizirani embalaži, so ime znamke cigaret in število cigaret v škatlici. Ti podatki bodo zapisani z enotno pisavo.

▪ **Ni zavajanja**

Prepovedane bodo zavajajoče barve, ki lahko posredujejo napačne informacije o škodljivosti izdelka. Iz tega razloga se bela in ostale svetle barve ne bodo pojavljale na cigaretnih embalažah.

▪ **Informacije o porabi tobaka**

Standardizirana embalaža cigaret bo opremljena z velikimi slikovnimi opozorili, kar bo pripomoglo k nadzoru porabe tobaka. Zdravstvena opozorila bi naj prekrivala vsaj 75 odstotkov sprednje strani škatle in 100 odstotkov zadnje strani, sestavljena pa bodo iz besedila in slik. Manj elementov, značilnih za posamezno znamko cigaret, pomeni večjo prepoznavnost in vidnost zdravstvenih opozoril.

▪ **Standardizirana embalaža podpira boj proti tihotapljenju tobačnih izdelkov**

Standardizirana embalaža tobačnih izdelkov bo opremljena z varnostno in neodstranljivo identifikacijsko oznako, kot so kode ali znamke, ki omogoča učinkovit globalni nadzor. Sistem nadzora in spremljanja zagotavlja informacije, ki so potrebne za nadzor in kontrolo tobačnih izdelkov. Te oznake so na standardizirani embalaži bolj opazne.

Standardizirana embalaža bi prikrajšala tobačno industrijo za pomemben način oglaševanja, prav tako pa priskrbel brezplačen nadzor nad porabo tobaka.

3.5 Opozorila so učinkovita

Več raziskav je pokazalo, da so zdravstvena opozorila učinkovita in zmanjšujejo stroške:

- Opozorila so neposredna in predstavljajo brezplačno sredstvo sporazumevanja. Dosežejo vsakega kadilca in ga neprestano opozarjajo, saj jih kadilec opazi vsakič, ko seže po novi cigareti. Kadilec, ki pokadi škatlico cigaret na dan, se z opozorilom sreča kar 7000-krat letno.
- Zdravstvena opozorila kadilce informirajo o škodljivosti kajenja.
- Opozorila odvrčajo ljudi od tega, da bi začeli kaditi in pomagajo bivšim kadilcem, da spet ne posežejo po cigareti.
- Opozorila motivirajo kadilce za opuščanje kajenja. Opozorila, sestavljena iz besedila in velikih nazornih fotografij, so dokazano učinkovitejša od le besedilnih opozoril.
- Slikovna opozorila ljudje hitreje opazijo in dojamejo od besedilnih, prav tako kadilcem dlje časa ostanejo v spominu.

Projekt »NVO varujejo naše zdravje« delno financira Evropska unija in sicer iz Evropskega socialnega sklada. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, razvojne prioritete: »Institucionalna in administrativna usposobljenost«, prednostne usmeritve: »Spodbujanje razvoja nevladnih organizacij, civilnega in socialnega dialoga«.

- Slikovna opozorila so še posebej učinkovita pri mladih, migrantih in ljudeh z nizko izobrazbo.
- Zdravstvena opozorila na sprednji strani embalaže so najučinkovitejša.

3.6 Močna podpora EU

Tri četrtine državljanov EU podpira uvedbo slikovnih opozoril na vseh tobačnih proizvodih. Več kot polovica kadilcev podpira omenjena opozorila. Okrog polovica državljanov EU podpira uvedbo standardizirane embalaže (62% nekadilcev in 34% kadilcev).

4 Dodatki

Kajenje tobačnih izdelkov je škodljivo, ker tobačni dim vsebuje številne strupene in rakotvorne snovi. Nekateri so naravno prisotni v tobaku, mnoge pa dodane med predelavo tobaka, proizvodnjo tobačnih izdelkov ali pa se tvorijo med izgorevanjem izdelka. Prisotnost dodatkov oziroma aditivov znatno zviša število strupenih snovi v cigaretnem dimu, kar naredi že strupene tobačne proizvode še bolj nevarne. Dodatki oziroma aditivi v brezdimnih tobačnih izdelkih prav tako višajo zdravstveno tveganje. Aditivi so v tobak dodani predvsem zaradi njihovega vpliva na okus tobaka, kot tudi za vlaženje in boljše gorenje izdelka. Med njimi so tudi barvila, lepila, veziva, sredstva za zgoščanje in vezavo, itd.

Te snovi najdemo v filtrih, ovojih filtrov in cigaretnem papirju. Proizvajalci med predelavo tobaka uporabljajo več kot 600 različnih aditivov. Ti predstavljajo 10 do 25 odstotkov končne teže cigarete.

Kaj je aditiv?

Aditiv ali dodatek je »katerokoli snov ali sestavni del, z izjemo tobačnih listov in ostalih naravnih neobdelanih delov rastline, ki se uporabljajo med proizvodnjo ali pripravo tobačnih izdelkov in so prisotni tudi v končnem izdelku, čeprav v spremenjeni obliki«.

4.1 Pravni predpisi o dodatkih v tobačnih izdelkih

V EU so zakonske določbe o uporabi aditivov v tobačnih izdelkih neustrezne in nejasne. Vsaka država članica ima svojo zakonodajo. Testiranje tobačnih izdelkov je nezadostno in nima stalnega ustreznega postopka. Tobačne izdelke institucije za nadzor živil testirajo podobno kot hrano. Vidiki, ki se razlikujejo, so naslednji:

- Aditivi v tobaku za kajenje so med predelavo izpostavljeni višjim temperaturam kot tisti, prisotni v hrani. Rezultat tega so popolnoma drugačne kemijske reakcije.
- Za razliko od hrane, se snovi v tobačnem dimu absorbirajo skozi dihala in ne skozi prebavni trakt. Izgorevanje aditivov pri visokih temperaturah in vnos v telo z vdihavanjem lahko povzroči nezaželene učinke, ki se ne pojavljajo v povezavi z aditivi v hrani. Aditivi, ki so v hrani

Projekt »NVO varujejo naše zdravje« delno financira Evropska unija in sicer iz Evropskega socialnega sklada. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, razvojne prioritete: »Institucionalna in administrativna usposobljenost«, prednostne usmeritve: »Spodbujanje razvoja nevladnih organizacij, civilnega in socialnega dialoga«.

neškodljivi, so v tobaku lahko nevarni. Obstaja verjetnost, da se bodo spremenili v škodljive snovi in jih zato ne moremo enačiti z aditivi v hrani. Raziskave morebitnih zdravstvenih tveganj, ki jih predstavljajo posamezni aditivi in produkti njihovega zgorevanja, se ne izvajajo ustrezno po obstoječih predpisih.

4.2.1 Povečano tveganje za nastanek raka

Do sedaj je znanih 90 snovi, nastalih med izgorevanjem tobaka in tobačnih aditivov, ki so ocenjene kot rakotvorne ali možno rakotvorne. Nekatere snovi, ki so dodane tobačnim izdelkom in lahko pridejo v dim, so že rakotvorne ali obstaja sum, da so rakotvorne same po sebi.

Aditivi spremenijo tobačni dim v mešanico kemikalij in s tem še povečajo rakotvoren in škodljiv vpliv dima.

4.2.2 Okrepitev zasvojenosti

Nikotin povzroča zasvojenost, ki se lahko okrepi zaradi povišane vsebnosti nikotina v izdelku ali zaradi spremembe kemičnih in fizikalnih lastnosti nikotina.

Višanje deleža nikotina

Nikotin, ki povzroča zasvojenost, je prisoten v tobaku v obliki protonirane soli. Le določen delež nikotina je v obliki prostega alkaloida, ki lahko vstopi v dim v plinskem stanju. Z vplivanjem na pH vrednost tobaka lahko dosežemo bolj bazično stanje, kar poveča delež prostih molekul nikotina. Za višanje pH vrednosti tobaka so v preteklosti uporabljali različne metode, kot na primer dodajanje amonijevih spojin, osnovnih aminokislin, ali uporabo tobaka z naravno višjo pH vrednostjo, kot je ječmenov tobak, ki se uporablja v ZDA.

Do sedaj še ni znano, ali pH vrednost tobaka vpliva na vnos nikotina v pljuča. Vrednost pH je pomembna za absorpcijo nikotina preko ustne sluznice, še posebej pri brezdimnih izdelkih, kot so žvečilni tobak in snus.

Željeno zvišanje dežela prostega nikotina z uporabo primernih aditivov naredi tobačne izdelke še bolj škodljive, saj se nikotin bolj učinkovito absorbira in povzroča zasvojenost.

Kajenje kot preprosto in prijetno doživetje

Nekateri dodatki imajo farmakološki učinek in lahko olajšajo vnos nikotina, in s tem večajo izpostavljenost pljuč nikotinu. Mentol, ki je dodan skoraj vsem tobačnim izdelkom, je analgetik in omogoča globlje vdihovanje ter s tem povečuje vnos dima v pljuča. Ker simulira receptorje za hlad, ima hladilen in svež učinek, kar naredi kajenje prijetnejše. Tudi druge uporabljene snovi delujejo kot anestetiki in s tem prikrivajo škodljive vplive kajenja. Uporabljajo se tudi aktivne snovi, ki zatrejo ali prikrijejo simptome slabšega zdravja.

Projekt »NVO varujejo naše zdravje« delno financira Evropska unija in sicer iz Evropskega socialnega sklada. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, razvojne prioritete: »Institucionalna in administrativna usposobljenost«, prednostne usmeritve: »Spodbujanje razvoja nevladnih organizacij, civilnega in socialnega dialoga«.

Aditivi, ki se uporabljajo za pospeševanje procesa kajenja, večajo vnos rakotvornih in strupenih snovi v dimu. To lahko prispeva k večji zasvojenosti.

4.2.3 Povečanje privlačnosti tobačnih izdelkov

Mentol, sladkor, kakav, med in drugi okusi prikrijejo močan okus tobaka in omilijo tobačni dim. Sredstva za ohranjanje vlage se rabijo v iste namene, saj ima suh tobak zelo močan okus. To naredi kajenje lažje, še posebej za začetnike, ki so večinoma mladi. Tobačni izdelki z na videz neškodljivim okusom sadja, pijače ali hrane najbolj pritegnejo mlajšo generacijo. V veliko državah, vključno z EU, se je povečala prodaja tobačnih izdelkov s posebnimi okusi. Ti se tržijo s privlačnim videzom in pritegnejo predvsem pozornost otrok in mladine, kar vodi k zgodnji odvisnosti. Nekatere države so se na to odzvale z omejitvami in prepovedmi uporabe omenjenih aditivov.

Uporaba aditivov kot ojačevalcev okusa poveča privlačnost tobačnih izdelkov in zakrije njihov škodljivi vpliv.

4.2.4 Prikrivanje vonja in vidnosti tobačnega dima

Okusi prikrijejo neprijeten vonj tobačnega dima. Prav tako se jih uporablja za spremembo dima, saj ga naredijo manj vidnega. Zaradi prikrivanja vonja in vidnosti tobačnega dima bi naj nekadilci kajenje zaznavali kot manj moteče.

Nekateri aditivi v tobačnih izdelkih zmanjšujejo vidnost in neprijeten vonj tobačnega dima, tako da se dim zdi manj nevaren človekovemu zdravju.

Pravne prepovedi tobačnih izdelkov z izrazitimi okusi v neevropskih državah

Kot odgovor na povečanje prodaje tobačnih izdelkov z izrazitimi okusi, ki so posebej privlačni za otroke in mladino, so se nekatere vlade odzvale z ustreznimi pravnimi ukrepi, ki omejujejo ali prepovedujejo uporabo arom v tobačnih izdelkih:

- Od aprila 2010 je v Kanadi prepovedana uporaba arom v proizvodnji, od julija 2010 pa prodaja cigaret, cigarilosev in cigaretnih ovojev (papirja za zvijanje cigaret), ki vsebujejo določene aditive. Nekateri aditivi so še vedno dovoljeni, npr. mentol.
- V ZDA nacionalna zakonodaja prepoveduje uporabo posebnih arom in okusov v tobačnih izdelkih, na primer aroma sadja, sladkarij, kave, začimb, itd.
- V nekaterih zveznih državah Avstralije so prepovedali cigarete z okusom sadja in sladkarij.

Poleg tega smernice za izvajanje 13. člena Okvirne konvencije Svetovne zdravstvene organizacije o nadzoru tobaka, ki se ukvarja s prepovedjo oglaševanja tobačnih izdelkov, izpostavljajo pomembnost omejevanja privlačnosti tobačnih izdelkov.

Projekt »NVO varujejo naše zdravje« delno financira Evropska unija in sicer iz Evropskega socialnega sklada. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, razvojne prioritete: »Institucionalna in administrativna usposobljenost«, prednostne usmeritve: »Spodbujanje razvoja nevladnih organizacij, civilnega in socialnega dialoga«.

4.3 Predlogi

Za zaščito potrošnikov je nujna prepoved vseh aditivov v tobačnih izdelkih:

- ki so rakotvorni sami po sebi ali obstaja sum, da povzročajo raka,
- iz katerih pri gorenju nastajajo druge rakotvorne snovi,
- ki so tako ali drugače povezani z nastankom raka,
- ki povečujejo zasvojenost,
- ki lajšajo kajenje,
- ki so arome, namenjene večji privlačnosti izdelka za mlade.

Vsi aditivi, ki se še vedno uporabljajo v tobačni industriji, bi morali prestati stroge preizkuse za ugotavljanje njihove škodljivosti. Njihovo varnost mora oceniti proizvajalec. Postopek za preverjanje varnosti naj bi imel več korakov in bi moral temeljiti na mednarodno sprejetih in potrjenih metodah preizkušanja. Če so informacije o nevarnostih snovi na voljo, jih je treba uporabiti. Vse snovi, ki preizkusov ne prestanejo, ne bi smele biti dovoljene.

5 Brezdimni tobačni proizvodi

Brezdimni tobačni izdelki, kot na primer švedski snus, vsebujejo nikotin in druge škodljive snovi ter povzročajo zasvojenost in škodijo zdravju. Države članice EU so prepovedale prodajo tobaka za oralno uporabo. Tobak za oralno rabo so vsi izdelki za oralno rabo, z izjemo tistih, ki so namenjeni kajenju ali žvečenju. Narejeni so iz tobaka v prahu ali drugi obliki.

Razlogi za prepoved prodaje so naslednji:

- Novi brezdimni tobačni proizvodi so privlačni za mlade.
- Obstaja tveganje, da bodo izdelke uporabljali predvsem mladi, kar vodi k odvisnosti od nikotina. Brezdimni tobak vsebuje še posebej velike količine rakotvornih snovi.
- Edini primeren ukrep za zagotavljanje visoke ravni zdravja je popolna prepoved.

Leta 1995 je bil Švedski ob vstopu v EU odobren odstop od prepovedi, zaradi dolge tradicije uporabe snusa, posebnega švedskega brezdimnega tobačnega proizvoda.

Švedski snus sestavljajo fino mleti tobak, arome, sol, voda, snovi za vlaženje in kemični agenti. Pri uporabi se namesti med zobe in dlesni.

Projekt »NVO varujejo naše zdravje« delno financira Evropska unija in sicer iz Evropskega socialnega sklada. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, razvojne prioritete: »Institucionalna in administrativna usposobljenost«, prednostne usmeritve: »Spodbujanje razvoja nevladnih organizacij, civilnega in socialnega dialoga«.

5.1 Tveganje

Brezdimni tobačni proizvodi vsebujejo nikotin in povzročajo odvisnost

Glede na vrsto, brezdimni tobačni proizvodi vsebujejo različne količine nikotina. Izdelki so škodljivi in povzročajo odvisnost. Uporabnik prejme isto količino nikotina kot pri kajenju cigarete. V primerjavi s kadilci, imajo uporabniki brezdimnih tobačnih proizvodov stalno koncentracijo nikotina v krvi. V enem dnevu absorbirajo enako ali večjo količino tobaka kot kadilci cigaret. Nikotin povzroča odvisnost in uporabniki brezdimnih tobačnih proizvodov se soočajo z enako zasvojenostjo kot kadilci. Mladi, ki uporabljajo brezdimne tobačne proizvode se soočajo z enako ali hujšo obliko zasvojenosti in simptomi. Uporabniki težko opuščajo rabo brezdimnih tobačnih proizvodov.

Brezdimni tobačni proizvodi vsebujejo rakotvorne in škodljive snovi.

V brezdimnih tobačnih proizvodih je bilo najdenih 28 rakotvornih snovi. Nikotin spada med strupe in nevrotoksine, simptomi zastrupitve z nikotinom so slabost, bruhanje, šibkost, neodzivnost in težko dihanje, ki lahko privede do prenehanja dihanja in smrti. Večji odmerki nikotina so lahko smrtonosni (od 0.8 do 1.0 mg/kg telesne teže). Pri otrocih že 1mg nikotina lahko povzroči simptome zastrupitve.

Brezdimni tobačni proizvodi povzročajo hude bolezni in so lahko smrtonosni

Rakotvorne snovi v brezdimnih tobačnih proizvodih lahko glede na posamezni izdelek povzročajo raka trebušne slinavke, raka ustne votline in raka požiralnika. Brezdimni tobačni proizvodi so zelo škodljivi za zdravje ustne votline, saj povzročajo parodontozo, karies, izgubo zob itd. Uporaba omenjenih izdelkov je povezana tudi z boleznimi srca in ožilja, sladkorno boleznijo in presnovnimi boleznimi.

Brezdimni tobačni proizvodi povzročajo zasvojenost in hude bolezni, tudi smrtonosne.

5.2 Ni razloga za predstavitev brezdimnih tobačnih izdelkov na evropskem trgu

Svetovna zdravstvena organizacija in znanstveni odbor za na novo odkrita zdravstvena tveganja EU opozarjajo, da brezdimni tobačni proizvodi škodujejo zdravju in povzročajo odvisnost. Nimajo nobene koristi za zdravje evropskega prebivalstva. V daljšem obdobju bi ti izdelki povečali skupno porabo tobaka.

Projekt »NVO varujejo naše zdravje« delno financira Evropska unija in sicer iz Evropskega socialnega sklada. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, razvojne prioritete: »Institucionalna in administrativna usposobljenost«, prednostne usmeritve: »Spodbujanje razvoja nevladnih organizacij, civilnega in socialnega dialoga«.

Brezdimni tobačni izdelki so privlačni predvsem za mlade

V ZDA in na Švedskem se je uporaba brezdimnih tobačnih izdelkov v zadnjih letih znatno povečala, še posebej med mladimi moškimi. Uporaba brezdimnih tobačnih izdelkov in cigaret hkrati je pogosta med mladimi moškimi. Proizvajalci uvajajo vedno več novih izdelkov, ki so zaradi nizke vsebnosti nikotina in intenzivnih okusov primerni za začetnike.

V daljšem obdobju bodo brezdimni tobačni proizvodi povečajo skupno rabo tobaka.

Proizvajalci oglašujejo svoje izdelke kot nadomestilo za cigarete v situacijah, ko kajenje ni dovoljeno. To povzroča dodatno rabo brezdimnih tobačnih izdelkov med kadilci. Tako se viša količina porabljenega tobaka kljub političnim prizadevanjem za zmanjšanje.

Ni razloga za uvedbo škodljivih izdelkov (snus ali drugi brezdimni tobačni proizvodi) na evropskem trgu, ne glede na finančni interes proizvajalcev.

5.3 Brezdimni tobačni proizvodi

Trenutno ni znanstvenih dokazov, da brezdimni tobačni proizvodi pomagajo pri opuščanju kajenja. Priporočanje brezdimnih tobačnih proizvodov kot pomoč pri opuščanju kajenja daje napačen vtis o škodljivosti teh izdelkov. Manjše zdravstveno tveganje se doseže z zmanjšanjem kajenja in ne z nadomeščanjem kajenja z drugo obliko tobaka.

Na Švedskem se brezdimni tobačni izdelki velikokrat uporabljajo med prehodom od cigaret do brezdimnih tobačnih izdelkov in ne za opuščanje kajenja. Na Švedskem se je delež kadilcev znatno zmanjšal, hkrati pa se je znatno povečal delež uporabnikov snusa. Večina kadilcev je uspešno opustila kajenje brez uporabe snusa (66 %). Eden izmed štirih nekdanjih kadilcev zamenja cigarete za snus.

Število kadilcev upada tudi v državah, kjer brezdimni tobačni izdelki niso dostopni

Zaradi ukrepov za nadzor tobaka v zadnjih letih se je razširjenost kajenja v državah, kjer brezdimni tobačni izdelki niso na voljo, zmanjšala. V Veliki Britaniji, na Nizozemskem, v Italiji in na Finskem se je delež kadilcev v obdobju med 2006 in 2009 zmanjšal za 5 odstotkov. V Nemčiji se je v zadnjih desetih letih delež kadilcev zmanjšal zaradi strožjih ukrepov za nadzor nad tobakom. Med mladimi se je število kadilcev zmanjšalo iz 28% v letu 2001 na 15 odstotkov v letu 2008.

Brezdimni tobačni proizvodi višajo skupno porabo tobaka. Zmanjšanje skupne porabe tobaka lahko dosežemo le z ukrepi za nadzor tobaka.

Projekt »NVO varujejo naše zdravje« delno financira Evropska unija in sicer iz Evropskega socialnega sklada. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, razvojne prioritete: »Institucionalna in administrativna usposobljenost«, prednostne usmeritve: »Spodbujanje razvoja nevladnih organizacij, civilnega in socialnega dialoga«.

5.4 Priporočila

German Cancer Research Center svetuje prepoved prodaje brezdimnih tobačnih izdelkov v državah članicah z namenom zaščite zdravja evropskega prebivalstva.

Vir: German Cancer Research Center (DKFZ) (Ed.): **Improvement of youth and consumer protection by revision of the EU Tobacco Product Directive 2001/37/EC**, Hiedelberg, 2010

Prevod: Slovenska zveza za tobačno kontrolo in javno zdravje

Projekt »NVO varujejo naše zdravje« delno financira Evropska unija in sicer iz Evropskega socialnega sklada. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, razvojne prioritete: »Institucionalna in administrativna usposobljenost«, prednostne usmeritve: »Spodbujanje razvoja nevladnih organizacij, civilnega in socialnega dialoga«.